Qaraqalpaq tiliniń frazeologiyası pániniń maqseti hám wazıypaları

PÁN BAǴDARÍ

Qaraqalpaq tili hám ádebiyatı

SABAQ MÚDDETI

90 minut (Interaktiv)

Tayarlaǵan: Nurımbetova Sarbinaz Keunimjay qızı

SABAQ QURÍLÍSÍ

90 minutlıq sabaqtıń basqıshlı rejesi

10 min

1. Shólkemlestiriw

Aqlıy húјimi hám ekspress-oyın.

30 min

2. Teoriya

Maqset, wazıypa hám alımlar.

25 min

3. Ámeliy Tallaw

Frazeologizm hám erkin dizbek.

15 min

4. Toparlıq jumıs

Etimologiyalıq analiz júrgiziw.

10 min

5. Reflekciya

"3-2-1" bahalaw nátiyjesi.

PÁNNIŃ MAZMUNÍ

Pánniń tiykarǵı maqseti hám wazıypaları

Tiykarǵı maqseti

Frazeologizmlerdiń sózlik quramdaǵı ornın, mánisi, qurılısı hám stillik ózgesheligin tereń túsindiriw.

Tiykarǵı wazıypası

Qaraqalpaq tiliniń frazeologiyalıq sistemasın hár tárepleme ilimiy izertlew hám shegarasın ajıratıw.

BELGILERI

Frazeologizmlerdiń 4 tiykarǵı ózgesheligi

1

Tayar birlik

Sóylew barısında tayın túrinde qollanılıwı.

2

Turaqlı quram

Komponentler ornın ózgertpesten saqlawı.

3

Pútin máni

Komponentler jıynalıp bir astarlı máni beriwi.

4

Idiomalılıq

Basqa tilge sózbe-sóz awdarmalanbawı.

ETIMOLOGIYA HÁM PAYDA BOLÍWÍ

Frazeologizmlerdiń payda bolıw jolları

JOL 01	**Idiomatizaciya**	Erkin sóz dizbekleriniń awıspalı hám astarlı mánilerge ótiwi nátiyjesinde.
JOL 02	**Tábiyat hám Ólshem**	Ańızlar, waqıt-keńislik ólshemleri (sút pisirim, at shaptırım) tiykarında.
JOL 03	**Kalkalaw hám ózlestiriw**	Basqa tuwısqan yamasa tuwısqan emes tillerden awdarıp ózlestiriw arqalı.
JOL 04	**Jeke-avtorlıq**	Kórkem sóz sheberleri tárepinen dóretilip ulıwmaxalıqlıq qollanıwǵa ótiwi.

LEKSIKALÍQ BAYLÍQ

Tábiyat hám adam tirishiligi menen baylanısı

Tábiyattıń ózinen alıngan

- **Ot penen suwday:** Bir-birine qarama-qarsı.
- **Aspandı eki eli ákeliw:** Qattı quwanıw.
- **Awzı menen qus salıw:** Óte sheber, epshil.
- **Pıshıq-tıshqan oynaǵanday:** Jasırınbaq oyını.

Adamnıń ózine qatnaslı

- **Aqılına eniw:** Túsiniw, esin jıynaw.
- **Til biriktiriw:** Ózara kelisip alıw.
- **Qara dińkesi qurıw:** Qattı sharshaw, qıynalıw.
- **Ana súti awzınan ketpegen:** Oǵada jas.

DIFERENCIACIYA

Erkin sóz dizbegi hám Frazeologizm

Erkin sóz dizbegi

Mısal: Kózdi emlew / Kózge qaraw

- Sózler óz leksikalıq mánisinde qollanılıwı
- Komponentler erkin almasadı.
- Sintaksislik tallanadı

VS

Frazeologizm (Turaqlı)

Mısal: Kóz juwırtıw / Kózge túsip qalıw

- Astarlı pútin máni bildiredi.
- Komponentler ornı turaqlı saqlanadı.
- Gápte bir gáp ağzası xızmetinde keledi.

ÁMELIY TALLAW

Frazeologizmlerdi gáp ishinde tallaw úlgisi

Frazeologizm	Ańlatatuǵın mánisi	Sóz shaqabı	Sintaksislik xızmeti
Ishken ası boyına taramaw	Qáweterleniw, uwayımlaw	Feyil	Bayanlawısh
Soqırǵa tayaq uslatqanday	Anıq, túsinikli, belgili	Kelbetlik	Anıqlawısh
Sesti shıqpaw	Qorqıw, albıraw	Feyil	Bayanlawısh
Dúnyadan ótiw	Óliw, qaytıs bolıw	Feyil	Bayanlawısh

ILIMIY TIYKARLAR

Izertlewshi alımlar hám metodologiya

Metodolog alımlar

V.V. Vinogradov, N.M. Shanskiy,
I. Keńesbaev, L.I. Royzenzon miynetleri.

Qaraqalpaq tilbilimi

E. Berdimuratov, S. Naurızbaeva,
J. Eshbaev, G. Aynazarova, Q. Qoshanov.

Pánlerara baylanıs

Tariyx, Logika, Psixologiya, Etnografiya hám Ádebiyattanıw pánleri.

PEDAGOGIKALÍQ ÁHMIYETI

Bolajaq oqıtıwshı ushın zárúrligi

100%

Sóylew sheberligi

Tásirli hám obrazlı sóylew mádeniyatın qáliplestiriw.

Taza

Ádebiy tili

Dialekt hám turpayı sózlerden taza sóylew norması.

Milliylik

Ruwxıy miyras

Xalıq danalığın jas ávladqa sap jetkerip beriw.

SABAQ ÍNTA-ÍQLASÍ

Interaktiv shınıǵıw: "Mánisin tap"

1. Ala jipti kesisiw	Kelispey qalıw, qatnasıqtı úziw
2. Bir kóylek burın tozdırǵan	Jası úlken, tájiriybeli adambek
3. Eki kózi tórt bolıw	Qattı kútiw, dilgir bolıw
4. Kúlin kókke suwırıw	Joq etiw, dúm-dúz etiw

JUWMAQLAW HÁM ÚYGE TAPSÍRMA

Diqqatıńız ushın raxmet!

Úyge tapsırma:

Kórkem ádebiyattan 10 frazeologizm terip, olardıń gáptegi sintaksislik xızmetin hám mánisin tallap keliw.

Sorawlar hám pitkirler ushın waqıt ajıratıw